Tečaj XVIII. **NOVICE** List 24.

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo **vsako sredo** po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 13. junija 1860.

Véliki zbor krajnske kmetijske družbe.

(Dalje.)

Sedaj je začel dr. Bleiweis poredoma naštevati pomočke, spadajoče v versto kmetijskih zadev, ki po njegovih mislih utegnejo odvračati nadloge deželne.

Pervo, je rekel, je treba, da se več rodovitne zemlje pridobí našemu kmetijstvu, da se bo pridelalo več živeža za ljudí in več klaje za živino. Nekdaj je bila ta zemljica dosti velika, da je redila svoje prebivavce; al zdaj je drugač: veliko več ljudí, veliko več stroškov za življenje, veliko več davkov. Pa kako si more kmet več zemlje pridobiti, ker mu dnarja manjka, da bi si je kupil, zastonj mu pa nobeden nič ne dá? Naša dežela je majhna — meri le 1 milijon in 732.000 oralov in 425 štirj. sežnjev — in nihče še ni znajdel umetnosti, da bi jo mogli raztegniti kakor raztegnemo gumilastiko. Pred 50 leti je imela prerediti le 416.189 ljudí, — danes mora preživiti 451.941 domačih brez ptujcov, — tedaj 35.752 več kakor pred 50 leti. Kako si tedaj pomagati v takih okoljšinah, kako pridobiti več zemlje, pa ne krasti sosedom našim Horvatom, Primorcom, Štajarcom in Koroščom kar je njihovega?

Prav pošteno si moremo, dragi rojaki moji, še čez 300.000 oralov rodovitne zemlje pridobiti, če le hočemo, — če le nismo zaspani! Toliko sto tavžent oralov zemlje nam nerodovitne leží v občinskih spašnikih (gmajnah), ki bi se dali lahko v rodovitno zemljo predelati. Tristotavžent oralov zemlje še imamo, ki nam mertva leží pred nosom kakor mertev dnar. To je zaklad (šac), ki nam zakopan leží, pa ga ne vzdignemo; raji revšino terpimo! Veliko tavžent oralov takih spašnikov je bilo poslednjih 10 let res razdeljenih in naši deželi kot rodovitne zemljiša pridobljenih — ali po natanjčnih pozvedbah jih še čez 300.000 oralov čaka na odrešenje. Čudno je res to, da prežimo povsod okoli, kje bi kak krajcar si vlovili, — goldinarjev pa ne vidimo, ki pred nami ležijo in jih nogam svoje živine teptati damo! Duhtamo in špekuliramo, kaj bi začeli, da bi si iz nadlog pomagali, — česar pa imamo, tega ne vidimo. Po drugih unanjih deželah so nas v tem že davnej prihiteli; povsod so bili zapuščeni spašniki, dokler jih niso potrebovali, — zdaj ne ene take „gmajne“ več ne vidiš; kar je za rabo, vse je razdeljeno med posamne posestnike in obdelano. Pri nas pa, čeravno smo tako ubogi, da nam morajo žitarji vsako leto okoli 100.000 vagánov žita iz tujih dežel pripeljati, pri nas smo še tako slepi, da ne vidimo, kar nam pred nosom leží.

Že leta 1768 (5. nov.) je bila modra postava dana, da v enem letu se morajo vsi taki občinski spašniki, ki se dajo v rodovitno zemljo predelati, med svoje deležnike razdeliti (razpartiti) in tistim, ki predelajo svoj delež (part) v njivo ali senožet, je bilo zagotovljeno, da 10 let ne bojo plačali večjega zemljišnega davka kakor se je poprej odrajtoval od spašnika.

Al, žalibog, da se ni to s potrebno resnostjo dognalo! Vlada, zanašaje se menda, da pri takem početji, ki sega v lastni dobiček kmetov, ne bo menda sile treba, je preklicala to postavo leta 1808 in dogotovljenje te razdelitve prepustila samovoljnosti kmetovski. S tem pa jo je napak zadela, zakaj, če v takih zadevah vsakega posebej prašaš ali ga je volja to storiti? overa ta po svoji termi dobro delo tako, uni pa spet drugač, in tako ostane vse pri starem.

Nasvetoval je tedaj dohtar Bleiweis: naj postava od leta 1768 spet svojo moč zadobí, — to je, ukaže naj se, da vsi pašniki, ki so za kaj, razun tam, kjer jih za ovce potrebujejo, naj se v enem letu razdelijo, pa deležnikom tiste dobrote naklonijo, ki jih je ravno ta postava izgovorila tistim, ki obdelujejo svoj kos zemlje. — Kdor ga morebiti ne more sam obdelati, ga bo lahko dal sosedu v najem (štant) ali ga bo pa prodal; po vsaki poti bo dobiček iz razdeljenih spašnikov (gmajn), ki sedaj niso za nič druzega, kakor da se živina po njih s praznim vampom klati, gnoj po cesti trosi, žejo terpí, muhe in brenceljni jo mučijo. Da se živina nasiti, potrebuje sirove klaje (trave) vsaki dan najmanj okoli 20 do 25 funtov, — morebiti cel mesec ne rodí toliko trave cela gmajna, kamor se po 20 in še več repov vsaki dan goni. Menda je rajtenga lahka, koliko ugrizkov pride po tem takem na en gobec!

Ko smo po ti poti deželi veliko zemlje pridobili, je pa treba, da se ta rodovitna napravi. Treba je za to gnoja. Gnoja pa ni brez živine. Da si more kmet dosti živine rediti, potrebuje pa več pripomočkov.

Al spet tukaj zadenemo na enake napake, kakor smo jih ravno pred potožili. Gnoja imajo naši kmetje, pa ga — vendar nimajo. Kako to? Kako drugač, kakor da ne vejo ž njim prav ravnati. Najmanj ga gré polovíco v zgubo. Postavimo, da v tej ali uni vasi je vès gnoj 1000 goldinarjev vreden, — pa rečem vam, da ga ne spravijo za 500 gold. skup; — za 500 gld. ga zaveržejo vsako leto po nevednosti in nemarnosti, s ktero z gnojem ravnajo. Gnojnica (duša gnoja) se razteka po dvoriših in ulicah ali pa se pogublja skoz tla v gnojniših, — sonce prepeka gnojni kup in mu kakor peč posuší vso pravo moč; kap mu jo pa od druge straní izpera, da nazadnje pripelje kmet prazne bilke na njivo; tam ga pa še raztrese ali dá ležati v malih kupcih, da gré vsa njegova moč rakom žvigat. Napačne gnojnišča so — ne pri vseh — pa vendar večidel na kmetih tisti rak, kteri razjeda kmetijstva, da ne morejo naprej, ker še tistega gnoja, ki mu ga živina napravi, gré najmanj polovica v zgubo; dosti kmetov pa je, ki še gnojnišča in sekreta nimajo. Dobro gnojnišče je največji kapital kmetovo, — pri nas so gnojnišča večidel stergana mošnja, s ktero leto za leto kmet polovico dnarja zgublja.

Kmetijska družba si že več kot 40 let prizadeva to napako odpraviti, — „Novice“ že skozi 17 let podučujejo, kako z gnojem ravnati, — al le malo so še opravile, veliko boba pa v steno zmetale. Na poti poduka ni nič več doseči. Svetujem tedaj

2) naj deželno vladarstvo po izgledu parske

vlade zapové, da vsak kmetijsk gospodar, naj je kmet ali gospod, si po nauku, ki ga ima kmetijska družba napraviti, mora v enem letu imeti pametno napravljeno gnojnišče, če ne, plača 10 gld. kazni ali pa naj se kaznuje z zaporom. Da se to zgodí, naj so župani odgovorni.

Če so take postave drugod, zakaj bi pri nas ne bile, kjer jih gotovo še bolj potrebujemo. Res je, da kaj takega bi mogel že vsak sam storiti, da bi ne bilo treba postave, -- al ker skušnja kaže, da se ne zgodí, in ker gré vsako leto veliko tavžent goldinarjev po taki nemarnosti v zgubo, je vendar to pomislika vredno zlasti v taki deželi, ktera sama po sebi ni bogata in mora po vseh kotičih iskati, kje se dá goldinar vloviti. Kar ne gré z lastnim umom, mora posiliti vlada. Če v republikanski Švajci vlada ukazuje, da vsak mora svoje pohištvo asekurirano imeti, menda tudi mi ne bomo ne cemperca svoje časti zgubili, ako nam postava veleva, kakošne morajo gnojnišča — naš veliki kapital — biti, kakor nam tudi ne preséda, čeravno nam tudi gosposka ukazuje, kako velike morajo oknja biti pri novih kmečkih hišah. Le 10 let naj bo ta postava ojstro v veljavi, in naši potomci je ne bojo več potrebovali, ker bojo imeli krog in krog dobre gnojnišča in sami ti izgledi jim bojo zadostna sila.

(Dalje sledí.)

Kmetovanje na Pivki.

(Dalje in konec.)

Zoper to kugo pivškega kmetovanja je edina pomoč razdelitev spašnikov in pa zamena premajhnih posestvinih koscov (komasacíja), najbolje tako, da bi vsak kmet celo posestvo kolikor moč vkup imel, če mu prav hiša v vasi ostane. Pa ker bi bilo pretežavno kaj tacega doveršiti in bi si morda kak Pivčan raji lase z glave spulil, kot v tako početje dovolil, naj bi se vsaj tako naredilo, da bi vsak kmet lastni del spašnika prejel in bi mesto 30 do 50 mervic polja bilo le 6 do 10 koscov. Potem bi se ložej drevje sadilo, z veliko manjim človeškim in govejim trudom polje obdelovalo in veliko več pridelalo.

Al ugovore že slišim iz obéh straní. Na desni mi vpije pismouk: „To so idealne veše, kakoršne le vrekervniku po možganih blodijo — z veliko denarjem bi se morda dalo kaj opraviti, pa denar, denar!“ Na levi se pa kmet kisi: „Toča mi bo vse pobila, ali suša vzela, ko bo sosed vendar dobro letino imel“.

Res, obá enacih možganov moža! Samo da eden misleč le na svojo mavho vse drugo prezre, — drugi pa meni, da se muhe le ravno tam zbirajo, kjer se njegov močnik hladi. Zakaj si ga tedaj raji ne zlivate v en velik soseskin plavnik?! Zamenjalo bi se, se vé da ne ravno brez truda, pa vendar brez inžunirjev, med kterimi se velikrat taki nahajajo, ki imajo širje in globokeje mošnje kot učenosti. Al kmetovavcom bi se moralo pred v glavo vriniti, da to bo njim v dobiček, ne pa v škodo. Res je tudi, da včasi bi ložej kamen pregrizel, kot kmetu starega komarja iz hiše iztiral, tako neukreten je; pa ko se prepriča, da je to in uno za-nj zares dobro, ni tako zabit, da bi ga ne mogel preveriti. Le serčnost in stanovitnost v poduku veljá. Vedi, če Ti perva, druga spodletí in če obupaš rekši: „to se pravi bob v steno metati!“ nisi prav nič bolji od njega, ki Ti odgovorí: „A, kaj bi sadil, saj ne bom sadú doživel!“ — Kdo pa naj kmeta o tej reči s podukom prestvari? Pač nepotrebno prašanje! Komu kmet raji in največ verjame kot farovžkemu gospodu? Duhovnom je izročen dušni blagor ljudstva; kaj da bi jim tedaj njegov telesni blagor ne mogel vsaj malo odihljati serca! Bi mar ledeni kot gruden žderleli, ko bi jim se dalo na izbero: službo Božjo opravljati otožnim beračem ali pa zadovoljnim kmetom? Skušnja vse nasprotno učí. Če je pa taka in če veš, da boš še pet, morda deset let na Pivki delal v vinogradu Gospodovem, ali če si si morebiti svest, da nikoli več iz tiste merzle doline ne prideš, zakaj si sam tako neprestano merzloten, zakaj ne začneš raji kresati ter ogrevati serc? Z ukom, kako naj Tvoj faran polje obdeljuje, si ne boš na časti prav nič škodoval, svojemu duhovnemu uku prav nič sadú zaterl, mar več oboje pospeševal. Ko bo kmet vidil, da mu res skoz in skoz le dobro hočeš, bo tem pripravniši tudi njivica njegovega serca Tvoje duhovno seme sprejemati, ga bo bolj živa vera zalivala, bolj goréča ljubezen ogrevala, in Gospod ga bo slovil ter vsako zernice sadú v bukve pravice zapisal, in ko bo predalček poln, Ti bo iz njega plačilo odmeril, kakor si ti va-nj meril. Po tej poti pridši do hladne kaplje spoznanja bo kmet voljan spolniti ukaz deželne gosposke, ktera mora na noge zavoljo nekterih ostalih terdovratnežev. Potem naj se izvoli v vasi pet ali šest mož, kteri imajo možgane v pravem kotu in pamet v glavi, ne pa v žrelu in ki dobro poznajo lastnosti soseskinih spašnikov in vaškega polja. Ti naj se podajo v hladnih jesenskih dneh iz vasí na prostor; farovški gospod naj gré ž njimi, da bo svojo o pravem času čerhnil; kakošen gospod iz grajščine pa, da bo štrolhom ukazal jezik za zobmi držati. Tako boste z združeno močjo spašnike razdelili, raztresene koščke polja pa zedinili; in kmet se Ti bo že pervo spomlad hvalil, koliko prijetniše je delo. Poduk se vé da ne smé tudi potem zaspati.

O tej reči bi se lahko še veliko veliko govorilo in pisalo, pa ker se bojim, da bi „Novice“ mojega predolgega besedovanja ne vergle pod klop, *) in ako bi ga tudi sprejele, koliko Pivčanov neki „Novice“ bere?! — raji le ob kratkem še nekterih druzih pivških napak omenim.

Vse te skupaj imenujem slabo gospodarjenje, ki se je ali po nevednosti ali pa po nemarnosti na Pivki ukoreninilo in sicer tako, da se najmodrejši gospodarji domišljujejo biti, ki se drugačnemu ravnanju svojih sosedov posmehujejo.

Najčudniša prikazen je pa ta, da večji del pivških kmetov misli, da se jim ne spodobi pečati se z obertnijo, rokodelstvom kakoršnim koli si bodi, celó z narejanjem orodja, ktero morajo vendar po vsaki ceni imeti. Toliko izgledov imajo, da na Pivki najlože živi, kdor se ne peča samo s svojo premajhno kmetijo, temuč poleg nje s kakim prekupovanjem, kupčevanjem itd., po kteri poti se v malo letih iz priproste pivške koče celó v teržaško palačo preseliti dá. Kdor pa dvomi, mu je li Bog toliko sreče odločil ali ne, si sam beraške hlače na šušmanske ceví natika, če tudi tistih sosedov posnemati noče, ktere je spekulativni duh pred njegovimi očmí iz bajte v zidano hišo prenesel in jim stare dní z lahkim življenjem posladil. Pa tacega večidel le spoštujejo, kadar bi mu radi kak krajcar z rok izpulili, sicer jim je najhuji tern v peti in v očeh večji grešnik kot je bil farizeju colnar. Vém, da me bo marsikteri zavernil: „kdo bo pa kupoval, če bomo vsi prodajali!“ Kdo neki kupuje v Terstu, kjer vsi prodajajo! Če se pa vendar tako zlo bojiš, da bi kupca ne bilo, poprimi se kacega rokodelstva, da si boš vsaj za svojo hišo tkal, da si boš sam naredil mizo, klop, stol, da si boš sam slamnato streho kril, naj Ti žena doma srajco naredí in sinu hlače zašije. Tako bi se prihranila marsikaka vejenca moke, marsikaka skleda fižola pri hiši, marsikak krajcar v mošnji. — Pa ne, tega ne, nikdar ne na blaženi Pivki! Tù mora domač pregovor veljati: „kmet naj kmetuje, čevljar pa čevljari“. Zato se poprime sin rokodelstva le, če je že oče k rokodelstvu obsojen. Sinovi poljedelca so za kaj druzega ustvarjeni: starji prevzame očetovo kmetijo, bratom je pa odločena v mladosti bratovščina hlapčonov, v

*) Da vidite pomoto, ako mislite, da „Novicam“ niso všeč Vaši spisi, Vas pri tej priči lepo prosimo, berž ko morete nož beseda biti z vsemi obljubljenimi spisi. Vred.

starosti pa družtvo beračunov. Da Vam se lenoba kar ne more pristuditi! Kaj bi ne mogli raji sekir in serpov kovati, čevljev šivati, grabelj delati? Vas morajo Ribničani in Teržičani z vsem oskerbovati! Bi ne mogli tudi Vi s svojimi izdeli rentačiti iz domače doline ter si denarcov nazaj pritresti! — Pa ne, še kar mu na polji zraste, ga je sram nesti prodajat; k večemu bi voz sena ali krompirja v Terst peljal, ko bi ga imel, ker je tako nekaj imenitnega s kostnjači po cesti krevsati. Vidi Dolana, ki si je opertil v lepi reški dolini koš polen grojzdja ali češpelj ter ga nese čez Pivko v Postojno, — fej ti bodi! tacega pa ne, tacega po nobeni ceni ne, — mož pa koš na herbtu! Mu pa Dolan ponudi grojzd iz koša, ker sta stara prijatla, ga rad prejme, in ko ga ozoblje, si še perste obliže. Da kratko povem: Najgotovša dota, ktero že mladi Pivčanček prejme in odrasel uživa, je ta-le: spomladi, poleti in jeseni poveršno poljsko delo, pozimi pa za ognjem sedeti, spredaj se peči, zadej zmerzovati. Mož zeha in dremlje ali pa tobak pije ter pljuje v oglje; stara si koplje žerjavico pod rašo ter peče suhe kostí; gospodinja valja po kolenih otroka ter jezlja o širokoriti sosedi, ki bo kmalo bosa caratala, ker ji ni hotla pešice soli posoditi. Ko ogenj pogasne, se dremljač vendar predrami, da gré po še tisti kos hruške, ki na vertu iz tal žderli. To je navadno delo, ne rečem, da povsod, — al vendar v veliko hišah. Kolovrat se le redkoma sliši, sosebno pri tacih, ki se štejejo med boljake. K večjemu se vsede k njemu mati zvečer prek ognja, kadar začne oče roženkranc sanjati in teta odgovarjaje derdrati, kakor mlinski kamen, ko vodotoč pod kolom pojemlje. Pa vendar nisem še slišal duhovnega očitno grajati take molitve; morda nikdo ne vé, da Pivčani tako znajo, al pa morda vse po tihem opravijo pri spovedi — pa ker po tihem, zato tudi poboljšanje na skritem ostane. — Spomlad jih nekoliko spet oživi, pa orodja ni, živeža ni, denarja — jim tudi ni škratelj prinesel. Zdaj dirjajo vertoglavi okrog, kakor mravljinci, kadar si jim kdaj mravljiše s kropom polil, iskaje ta kolesa, uni krampa, tretji otike ali spolovarja orača; nemara več kot k adventni zornici jih roma v farovž denarja na posodo prosit, in kdor je najmanj dobil, tisti je največji žakelj plesnjevih dvajsetic v gospodovi omari vidil, al gospod — „znajo mačku dlako varovati“ — to je zahvala, ktero farovški gospod doživi. Nemarni pa ne spoznajo, da bi lahko ves tisti denar zdaj v žepu imeli, kterega so Vipavci in Kraševci mesca vélikega serpana in kimovca iz Pivke čez Razderto in Senožeče odnesli. So namreč nekteri tako okorni, da tisto malo polja, ki ga premorejo, si ne morejo sami obdelati, ker hočejo vse v največji vročini ob eni popoldan storiti. Košnja, žetev, mlatev — vse en dan. Zakaj pred kot jutri ne sme žeti, ker je en klas še zelen; košnje ne sme do pojuternem odložiti, ker bi mu kobilice čez noč ravno vso travo požerle; in kaj bo snopje do pojuternem čakalo v lupi? kdo vé, ne pride li čez noč ogenj ter povžije s slamo vred tudi zernja! O, se vé da, zato le naglo Dolank na njive, Vipavcov in Vipavk v mlako in senožet, Kraševcov pa v skedenj; oče pa se sprehaja od delavca do delavca, kakor kak grajsk vavpet, mati pa mesí in kuha od jutra do večera in od večera do jutra, to če reči, vsak dan 24 ur. Kaj bi ne mogli Pivčanje mesca malega serpana sami pokositi doma v dolini ležečih mlak in travnikov; vélikega serpana požeti ječmena, reží, pšenice, ovsa, prosa in ajde, kar vse zaporedoma dozori, da nimaš dneva odloga med žetevjo; kimovca pa iti v senožeti na gore, in potem v pozni jeseni in pozimi namesto za ognjem zmerzovati se v skednji pri nasadu greti? Pa kaj, saj še ni dobilšen kerme blagu pokladati kakor ljudje po svetu delajo. Najprej mu navali v jasli sena ali detelje, če je ima, in ko se blago tega naživi in ostanke podse zmeče, mu nakopiči slame! Ako ga prašaš: zakaj taka? Ti odgovori: „a, naj se moti s slamo“. Se pa res lepo kratkočasi; zakaj čez uro je ima vsak kraj sebe lep kup in pod pervimi nogami dobro posteljo. Blaženo gospodarstvo! Večkrat sem že temu in unemu rekel, naj bi rezal klajo in kermil z rezanco; pa mi je obljubil, da bo, ko pride „eizelpon“. Al ta hlaponí že zdavnej od Postojne do Pristranka, od Pristranka do Šempetra, pa ne vém, da bi bilo na Pivki že kaj drugač.

Pivčani! ko bi utegnile „Novice“ komu iz med Vas po nezgodi ta spis v roke prinesti, odpustite mi derznost, zakaj, ker me je Pivka rodila, vém še veliko veliko Vaših napak, pa tudi vse Vaše hvale in posnemanja vredne čednosti. Vse hočem povedati drugikrat. Vi pa začnite premišljevati, kako bi si te in enake stare garje opulili, da bi bili ne le po enem, temuč po obeh licih gladki, beli! B.

Beseda o petju.

(Konec).

2. O petju v šoli.

Ker daje pošteno petje mnogo koristi in hasni (gotovo več od marsikake v naših ljudskih šolah ojstro zaukazane tvarine, na pr. nemščine po terdo slovenskih, celó rotarskih krajih, ki samo učí učitelje in šolarje čas tratiti), toraj zasluži, da se vpelje v šolo. Kar se otroci naučé peti v šoli, bodo kmali znali domači ljudje in vsa fara.

Kakošne pesmi pa se imajo učiti v šoli?

Da zamorem odgovoriti, razkrojim pesem v besedo in napev (tekst in vižo).

Beseda mora biti umevna (zastopna). Pevec mora vediti in razumeti, kaj govori, od česa popeva; znati mora pomen vsake besede posebej in pa tudi splošno misel, ktero obsega pesem. Ako ne razume tega, mu bode petje dolgočasno in pa zastonj, ker se pevec sam ne mora ogrevati in unemati, še manj poslušavci. Toraj naj imajo otročje, in sploh ljudske pesmi prav domačo, znano besedo, očitne proste misli brez umetnega prikrivanja in prenašanja, sicer so neumevno, nezastopno za pevce in poslušavce prazno zijanje in donenje.

Beseda bodi koristna. Pevci ali poslušavci morajo imeti od pesmi kak nauk, opomin, sploh kak dobiček za dušo ali za telo.

V šoli namerja vse podučevanje samo na korist in hasen; tudi pesmi imajo biti koristne. Ni lahko bolj neslane in bedaste rečí kakor je ta, da se šolarji dostikrat učé pesem brez nog in glave. Vsak učitelj, ki take prazne pesmi v šolo vpeljuje, predragi čas ubija.

Vsaka pesem za šolo naj bo tedaj koristna na to ali uno stran.

Najbolj se imajo učiti primerne svete pesmi, da zbujajo, množé in uterjujejo svete občutljeje pobožnosti. Zakaj šola brez prizadevanja za pravo keršansko življenje, je strupena jama, iz ktere hlapí čemer lahkomišljenosti, kuga nevere.

Pa tudi posvetne pesmi naj zbujajo in spodbadajo k čednemu življenju. Hvalijo in povzdigujejo naj kerščanske čednosti; učé, opominjajo in svaré naj neskušeno pa živo mladino; grajajo in černijo naj hudobije in greh; vsakdanje dela in opravila naj obračajo na dobro; naj množé in žlahné nedolžno veselje in zadovoljnost.

Zmed posvetnih šolskih pesem so v oziru umevne in koristne besede gotovo najboljše pesmi v bukvicah: „Šola lepega petja“ pri Leonu v Celovcu. Večidel so narejene od moža, ki ni samo teoretikar, temuč tudi skušen dušni pastir otročičev in odrašenih ljudi, ki tedaj vé in zná, kaj je mladosti najbolj potreba.

Želeti mora vsak previden prijatel naše mladine, da se začnó v šoli popevati te ali saj tem po duhu in besedi enake pesmi. Ne vém po svojih mislih, kakošen nauk, kakošno hasen če imeti dete od pesmi „Metuljček“, „Zibka Save“ in enacih takega zapopadka?

Zdaj še nekaj od napeva.

*

V napevu se glasno razodevajo po besedi vzbujeni občutljeji. Toraj mora biti napev priličen besedi, to je, vesele besede morajo imeti vesel napev, žalostne pa žalostnega itd.

Napev bodi v otročjih pesmih vselej prost in lahak brez posebnih glasbinih umetnij, igrač in zvijač, kolikor je moč v polnih, celih glasih, kakor jih nahajamo pri dobrosluhih ljudéh, ki se nikdar še niso nalašč učili peti.

Taki prosti napevi ne mučijo ne učitelja ne otrok pri učenju, ker jih enekrati ponovljene še celó bolj kosmato uhó lahko obderží. Zraven pa tudi vikšajo veselje do petja, ko ga težki napevi manjšajo in grené učitelju in otrokom. In iz tega namena bi se mi najpametneje zdelo, da začenjajo otroci v šoli najpred kake prav domače sploh znane kratke pesmice popevati, potem naj se še le preselijo na druge bolj neznane.

Napev bodi tudi slovenskega duha. Narod se loči od naroda po telesnih in dušnih zmožnostih in lastnostih, pa tudi po — petju. Kako se odlikuje petje talijansko od nemškega! Tako se loči tudi pravo narodno (ne novo ponemčeno) slovensko petje od nemškega, bliža se pa slovanskemu in talijanskemu.

Kdor ne verjame, naj posluša stare slovenske pesmi, in prepričati se če kmalo resnice mojih besed.

In ta narodni duh mora veti in duti po vsakem napevu, potem bode lahak in mičen našemu ljudstvu, ki ne gorí ravno za skakavice in cincavice, ampak ljubi mečje, v serce segajoče napeve, kakor nas učé vse narodne viže. Primeri na priliko napeve (v notah perve) „Juterno sonce“, „Pastirska“, „Ure glas“, „Sabote večer“, „Večer“, „Lahko noč“ iz „Šole lepega petja“ vse stare cerkvene in perve tri zvezke Riharjevih pesem.

Te in enake napeve ljudstvo jako rado posluša in popeva.

Tukaj opominjam posebno mlajše gosp. učitelje, ki so zavolj nemške odgoje si tudi sluh že ponemčili, naj se varujejo v šoli dirjalastih, jodlarskih in nemško-mehkužnih napevov, ki se nektere stavke pred oddihljeji in proti koncu večidel v polglasih plazijo in končujejo. Te baže pesmi so težke in ljudem ljube ko — tern v peti.

Besede „Šole lepega petja“ so zares vse hvale vredne, ne tako pa napevi. Ahacelnovi, nekteri iz „Drobtinc“ in zmed ljudí vzeti so prav dobri; dosti pa jih je v njih tudi zveriženih in na besede samo priklenjenih. Tù bi tako-le svetoval: Otrokom naj se zapoje napev pervi (vsaka pesem ima po več napevov), potem drugi po versti.

Prosto uhó otrok bo kmalo zvolilo najlajši in narodniši napev, ter ga bode med učenjem že po ljudsko ogladilo. Zapoje naj se, na pr., otrokom napev pervi od „Sabote večera“, potem pa še drugi in tretji, in svest sem si, da se jim hoče pervi najbolje priljubiti, ker je prost in naroden. Kadar najdeš pri eni pesmi več dobrih napevov, zapamti si, bodeš ga lahko rabil pri druzih pesmih, ki ne bodo imeli priličnega napeva.

Opomniti moram še to skušeno resnico.

Slovensko prosto ljudstvo gleda in meri pri pesmih skor samo na besedo, veliko manj na napeve. Tega se lahko vsak dan prepričaš.

Toraj je zares treba gledati pri izbiranju pesem na umevno, koristno besedo; ako té ni v pesmi, verzimo jo iz šole, če ima še tako ljubko vižo, ali pa podtaknimo pod ta napev pripravne besede.

To so poglavitne vodíla pri izbiranju pesem za šolo v oziru besede in napevov.

Da bi vendar ne imeli učitelji toliko skerbí, zbiranja in poskušanja, je treba napraviti in zgotoviti „Šolsko pesmarico“, v kteri bi se nahajale za šolo in življenje prilične pesmi.

Osnovati se pa mora prav skerbno in previdno, toraj stavim samo te opombe:

a) Pesmarica bodi za vse slovenske kraje, ne pa samo za ljubljansko škofijo. Separatizem v splošnih in potrebnih zadevah je gerda reč; še gerši je človek, ki ga je kriv in ga pospešuje.

b) V ti reči naj se tedaj pogovoré in zedinijo vse šolske nadzorništva po vsem Slovenskem; vzajemno naj si pomagajo in vzajemno se podpirajo. Sloga jači, nesloga tlači!

c) Tiskanje „Pesmarice“ naj se odloží kako leto, da bode koristna in dobra na vse strani, in je ne bode treba vsako leto spreminjati, kakor se godi z drugimi šolskimi knjižicami, kar je velika velika napaka. V tem času naj se zbira tvarina po vseh slovenskih krajinah. „Šola lepega petja“ bode v oziru besede (samo da se ravnamo po gori danih vodilih) gotovo poterjena večidel vsa. Prav za rabo so tudi besede nekterih pesem iz „Drobtinc“, „Ahacelnovih“, „L. Cvekovih“ (pri Leonu v Celovcu), „A. Praprotnikovih“ (pri H. Ničman-u v Ljubljani).

Med ljudstvom se nahajajo tudi še marsiktere prav lepe svete in posvetne pesmi. Take naj se samo zapisujejo in vikšim izročujejo.

Živo potrebne so nam pa pesmi od vsacega stanú in njegovih del in opravil. Te so ljudem tako ljube, da so vsi veseli in zamaknjeni, kadar ktero čujejo peti. Dajte nam tudi tacih pesem v prosti in podučivni obleki, kmalo bodo druge napačne popevke izmed ljudstva poginile.

Napevi natisnjeni v notah po „Drobtincah“, v „Ahacelnu“, „Šoli lepega petja“ naj se obderžé, samo da so za kako rabo, posebno še tisti, ki so že samo tamo kaj bolj znani in med ljudstvom razširjeni.

Kdor koli ima dar narejati proste in narodne napeve, naj jih dela takim pesmam, ktere še nobenega napeva nimajo ali pa takega, ki ni za nobeno pravo rabo. Tudi izmed ljudstva vzeti napevi se dostikrat prav prilegajo ti ali uni pesmi.

Vsak naj dela in storí, kar more: kamen h kamnu palača, zerno k zernu pogača! Kdor če, eno leto mnogo storí.

Še ene pesmi jako pogrešamo na Slovenskem, čeravno jo imajo po druzih deželah — pesmi papeževe. Cesarska se jako priporoča, kar je prav; zakaj pa „papeževa“ nikdar? Kakor je cesar perva svetna oblast deržavljanom, je papež katoliškemu kristijanu perva duhovna oblast na zemlji.

To so moje proste misli o petju in o pesmarici šolski. To pa očitno govorim zato, da tudi drugi svoje misli razodevajo. „Više očí, više vidi!“ Komur je to kaj mar, naj prime pero; naj pové kaj v pojasnjenje; rad hočem odstopiti od svojih misel, ako se mi dokaže, da so krive.

V. Lah, katehet.

Iz Tersta v Aleksandrijo.

(Dalje).

II.

Prijetna je vožnja po morji in, hvala Bogu, tudi spalo bi se na barki prav dobro, ko bi v majhnih sobicah ne bilo tako zagatno, ako bi bile postelje le nekoliko bolj priležne in ako bi ne bilo vse krog Tebe, srečni popotnik, tako osoljeno. V tem ko ležiš v svoji posteljci — in ne bo ti škodovalo, če se 12. grudna dobro odeneš — kako rahlo te ziblje ladija in ti oživlja v spominu preserčne čase, ko so te stara mati še domá zibali. Nekteri ljudje pa imajo posebno mehko serce; njih občutljeji so od natore bolj blagodarno previdení kakor navadnih ljudí. Kako srečno se pač gotovo počuti v svoji kletbici taka mehka duša! Terpí veliko od morske bolezni, terdo sklene očí in si zamaši ušesa, da ne vidi, kako se ziblje ladja, in da ne čuti, kako zunaj hrupé valovi. Taka samota mora biti pač

žalostna: zunaj je temna noč in tudi po dnevi skoz luknjice le malo svita v te izbice pada; mašina poje neprenehoma eno dolgočasno vižo, kolesa v eno mer šumé in se verté, ladija se ziblje močno naprej in nazaj in če se silno zažene, rožljajo vsi kozarci, sklede in okrožniki in lesovje stoka in poka, kakor da bi ga v vsakem hipu imeli razkrušiti valovi: človek pa leží v svoji posteljci, in tudi misli znabiti še, če ga že to pretežko ne stane, in misli na some v dnu morja, in znabiti, če ni ravno preveč eteriške natore, žalostno misli na dobro kosilo in na sladko vince, ktero zdaj zunaj njegovim tovaršem v kozarček berlí, — in kozarci rožljajo in vilice in noži ropotajo, — in znabiti, če se vse zoper našega prijatla zarotí, mu v tem trenutku pade ravno na nos prav grenka, slana kaplja, — glej, on je živa podoba Tantala!

Take in enake misli so me navdajale, ko rano druzega dneva naše vožnje pridem nad strop. Mornarji so ravno vse umivali in z dolgimi koraki je med njimi gor in dol hodil drugi kapitan, v poliman plajš zavit in očitno zlo nejevoljen zato, ker je ponoči deževalo in straža v dežji ni najlepša reč na svetu. Popotnih tovaršev še ni bilo nobenega viditi, in je bilo tudi še prezgodaj: solnce se še ni pokazalo izza dalmatinskih gorá. Ti, moj ljubi bravec, znabiti misliš, da sem nalašč zavolj tega tako zgodaj ustal, da bi vidil na morji izhod solnca in da bi ti ga potem popisati mogel. Gotovo, to bi bila lepa reč in mika me posnemati kerdelo naših pisateljev in ti celo peklo solnčnih žarkov na glavo natepsti, ako bi se ne bal za tvojo zdravo glavico in še bolj tvojega pomilovanja, da ponavljam tako starino.

Ponoči smo se bili dobro vozili, in zjutraj smo bili vštric Šplita. Peljali smo se memo Lise in Kurcole, med Lagosto in Pelagozo. Dalmatinski breg od Dubrovnika naprej stopi bolj na zad, in breg in otoki, memo kterih smo se peljali, vsi imajo eni in enaki značaj: proti zapadu so viditi skalnati in opušeni.

Drugi dan je bilo že več tovaršev in tovaršic pobitih in klaverniih; sicer so še prišli na dan; govorili pa niso veliko več in tudi niso bili več tako strašno korajžni. Vreme je bilo prelepo, solnce je že bolj grelo, nebo je bilo jasno. Od deleč se vidijo černe gore in okolice kotorske. En gospod iz družbe je imel strašno jezo na kneza Danila in je černil njega in njegove hrabre gorijance in perjance od deleč tako, kakor mu je ojstri jezik le dal. Če je knez Danilo tisti dan po južni dremati hotel, so ga gotovo težke sanje motile, ker mu je bil tako blizo kervavi sovražnik. Znabiti je res, da osa ne pika piškavega sadú!

En drug gospod pa je od veselja cepetal, ko sliši ime otoka „Pelagoza“. Ne oberne več očí od pustega skalovja, ki se tako imenuje in ki v sredi jadranskega morja leží, zadnji otok in meja posestva našega cesarstva. Kdo vé, kaj je vžgalo tako našega gospoda tovarša: ali ga je zgrabilo lepo ime, na pol gerško in na pol mitologično, ali so se mu križale v možganih prečudne ideje od druzega Montekrist-a, ali ga je osupnilo modro obnebje Italije, čista sapa, ki je iz Rimskega sèm pihala; Bog vé, kaj ga je očaralo? „Pelagoza, Pelagoza“ — presladko ime ni omolknilo na njegovih ustnicah.

Tukaj, na meji avstrijanski, smo djali zadnjič domovini slovó. Na gorah krog Kotora je gotovo še ležal sneg, zadnja priča domače zime; pa zdaj je tudi domá skopnil sneg, zelené gojzdje in trate, cvetè vigred — domovina je zmiraj najlepši kraj! (Dal. sl.)

Nova knjiga.

Pesmi Miroslava Vilharja. Natisnil J. Rudolf Milic v Ljubljani 1860.

V slovenskih pesmih so se dozdaj le bolj imenitnosti gorenske straní razglaševale; že mnogokrat se je veličastvo naših planin ali rajska lepota blejskega jezera prepevala; včasih smo tudi kakošno „zdravico“ v slavo dolenske terte zaslišali; le notranjska stran je bila deseta hči, na ktero so se domači pevci redkokrat ozerli. Pa tudi po golih kraševskih gričih se milo petje slegurja razlega; tudi tam, kjer ojstra burja piha, umetnemu pevcu pripravnega gradiva za domače pesništvo ne zmanjkuje. Take misli so nas sprehajale, ko smo Vilharjeve pesme prebirali, ktere so ravno kar v prav prijetni podobi na svitlo prišle. — Naš notranjski pevec pravi, da so njegove poezije rastle „na skalnatih tleh“, da svojega Pegaza ni tiral na „visoki Olimp“, da se ne hoče primerjati ne Vodniku ne Prešernu, da je le nabral nekaj domačih cvetic. Zdaj nam popisuje puste goličave Krasa, zdaj lepote pivškega kotliča; zdaj stare pripovedke svojega rojstnega kraja v novi pesniški obleki Slovencom v pokušnjo ponuja; tudi revam svojih rojakov glasove svojih strun posojuje. Vilherjeva beseda je sploh gladka, miloglasna, olikana, in za speve kaj pripravna; njegove verste so večidel kratke in se dobro ujemajo; on ne rabi visokoletečih nerazumljivih izrazov, temveč skozi in skozi si je prizadeval krepkemu domačemu duhu vstreči.

Svoje pesme ločil je v tri verste, namreč: lirične, balade in basni. Med pervimi jih je dokaj, ki jih smemo najboljšim v slovenski literaturi prištevati. Pesmi: „Na jezeru“, „Lipa“, „Na goro“, bodejo povsod močno dopadle. Mi le želimo, da bi gospod izdatelj, ki se je tudi v glasbenih poskušnjah, kakor v „mili lunici“, svojim rojakom prikupil, pripravne napeve za imenovane pesme zložil; gotovi smo si, da jih bode kmalo narod popeval. V pesmih „Kras“ in „na Kalcu“ so ondotni kraji prav lepo popisani. Tudi med baladami najdemo mnogo zanimivega. Kaj lepo in prav v prostem slovenskem duhu izpeljana je znana narodna povest o „Topolu“, kteri se materi Božji ni hotel priklanjati. V nekterih poezijah kakor „Šilen tabor“ (ne Silni tabor) „Perstan“, „Bogomila“, „Jovana“, „Jurko“ je g. Vilhar prav srečno značaj serbskih narodnih pesem posnemal. — Kar zadnjo versto namreč „basne“ zadeva, se nam dozdeva, da nekterim naravna osnova pomanjkuje, da so nekako nerazumljive, prisiljene. Tako na pr. „Smreka“ str. 134, kjer pevec od sebe pravi:

Sanjal sem pod lipo,
Da sem smreka mlada;
Ker sem bil še majhna,
Bil (?) bi zrasla rada....

spada med šaljive „fantazije“, in ni vredna imena „basni“. Saj mi nikakor ne moremo stakniti zerna resnice, ktero bi v tej smreki tičati imelo. Enaka se nam pri „Zlatu in smoli“ stran 136 godí; tudi najostrejši moralisti in zaničevavci zlata bodejo enoglasno zoper umazano smolo protestirali ktera se bahaje prederzne reči:

„Pol libre slabe smole
Človeku več koristi,
Ko vse germade zlata
In vsi djamánti čisti!“

Mi smo terdne misli, da je v literaturi raznih narodov tolikanj prekrasnih „basin“ nakopičenih, ki imajo še dandanašnji tako veljavo, da se pač pevcu ni treba bati, da se mu bode pomanjkanje izvirnosti očitalo, ako iz tega nevsahljivega vira človeške modrosti zajema in svojim bravcom kako staro „basen“ v prijetnem novem zlogu pové. Najimenitniši pisatelji so radi po Ezopovih fabulah segli.

Odkritoserčnim tem opombam pristavljamo serčno željo, da bi se cvetlice gosp. Vilhar-jeve po celi Slovenii prijazno sprejele v spodbujo verlega pevca, ki nam na poslednji strani svojih pesem še dokaj lepega obeta:

„Če bodo vam vstregle
In segle v sercé,
Bom drugih nabiral,
Še lepših ko té“.

Dopisi.

Na Dunaji 9. rožnika. — Б. — Ni ne res, da bi v tej osodapolni dobi le mi Kranjci — Slovenci molčati mogli; ni ne res, da mi nimamo nikakoršnih potreb, in da nam je vedno le križem roke deržati ter dobrovoljno pričakovati, kaj da že pride; ni ne res, da nismo narod, kteri ima svoje pravice, svoj dom, svoj veljavni jezik, ampak da smo obsojeni pobirati le drobtine, ki drugim padajo z dobro obložene mize njihove omike. Nak! Mi smo narod, narod častitljiv, z vsemi svojimi lastnimi narodskimi pravicami in potrebami, kakor jih imajo drugi živi narodi. Ni še bilo nikdar in nikoli dozdaj očitno slišati strašnega povelja: „slovenski narod je nehal biti!“ Lastna zavednost, lastne potrebe in posebno tudi cesarjeve besede: „naj dobi in ima vsak narod svoje“ nas sedaj silijo in morajo, da si zlasti v tej dobi to dobro k sercu jemljemo in da se vsak prav živo kot rojaka tega naroda spozna (vsaj čas je že!), da tako dela, s sveti pomaga in tako kolikor toliko k blagostanju svoje domovine pripomore! Sedaj je tudi čas zato, ker se deržavno svetovavstvo posvetuje in ker ima željo in kaže terdno voljo, pravo terdno podstavo vsemu v našem cesarstvu napraviti in tako zlege v korenini ukončati. Dandanašnji je pa tudi očitno mnenje, ljudstveno mnenje silna moč, na ktero se še celó veliki vladarji opirajo, in zlasti časniki so pomočniki vzajemnih pomenkov, po kterih se naglo vse zvé, pomankljivosti lahko popravijo, dobro pa podpira, da pride v varno zavetje. Tudi drugod se jako živo gibljejo, in deržavnim svetovavcom razodevajo to in uno, kar je treba. Nemško časništvo je za svojo stran že tudi to očitno izreklo — vsak pa le, da bi vodo na svoj mlin obračal. Tudi deržavni svetovavec kranjski grof Auersperg, kakor je bilo v „Avstrijanki“ brati, je nek domú naznaniti dal, naj ga podpirajo z dobrimi sveti, in mu naznanijo vse odkritoserčno, česar dežela in narod potrebuje. Ne bilo bi pa prav, marveč bilo bi še celó pregrešno, ako bi le nekteri, zadovoljni s svojim lastnim blagostanjem, terdi v svojem egoizmu brez ozira, brez serca za narod in njegove potrebe, gledaje le na svoj lastni dobiček kričali in pisali: „Je že vse prav; tako kakor je bilo, je najbolje; le enmalo manj davkov; narod je z vsem zadovoljen“. Tako besedovanje bi bila huda zmota — huja od perve! Na narod je treba gledati, ne pa na posamne ljudí; saj skušnje učé in zgodbe od nekdaj pričajo, da se s nasprotnim ravnanjem narodu krivica godi, da hira reven sužnik in da mora slednjič žalostno poginiti. Braniti se ima vsak svojo pravico, in dolžnost je tudi za ohranjenje svoje skerbeti! Z najgeršimi imeni se pitajo zatiravci narodov, z najlepšimi pa se číslajo rodoljubi in vsi tisti, ki so po svoji moči za duševno in materialno povzdigo svojega ljudstva skerbeli. Tako zdaj biva tukaj mož častitega imena, kterega celó Dunajčani zavolj njegovega resničnega, pravega domoljubja občudujejo in prehvaliti ne morejo. In ta mož je, z veselim ponosom jo rečem, slovanske kerví! — Slavnemu grofu Antonu Auerspergu je sedaj lepa priložnost dana, brambovec biti svoje slovenske domovine. Ker na deželi živí, mora dobro vediti, da — razun drugih potreb, ki jih ima dežela v mnogih zadevah — skor vse to tudi za njegovo domovino veljá, kar pismo iz Krakova razodeva galiciškim deržavnim svetovavcom. Naj bi nam pokazal, da se zavé tega, kar je pisal leta 1849 v predgovoru k narodnim pesmam iz Kranjskega, ki jih je tako izverstno v nemški jezik prestavil, rekši: „dass die grossen Fragen, welche die Menschheit jetzt bewegen, nicht ohne Mitwirkung der mächtigen Slavenfamilie nachhaltig zu lösen sind“; saj tukaj ne gré zato, česar posamezen človek želí, ampak kar terja pravica celega naroda! Vsa pozornost slovenskega ljudstva je tedaj obernjena sedaj na-nj. — Od deržavnega svetovavstva še ni dozdaj nič posebnega znano, razun da je po tehtnem pričkanji dnarne zadeve posebnemu odboru izročilo in pa da ga tù ljudstvo s posebnim veseljem in velikim upanjem spremlja. — Morivca Šmidt-a so za vse žive dní v težko ječo obsodili, ker pregrehe svoje ni spoznal; pomočnica in ljubica njegova je za 4 leta v težko ječo obsojena, sestro njeno pa so nedolžno spustili. Vendar bo še višje sodništvo svoje izreklo, in potem bo, kar bo. — 6. dan t. m. je bila tù silna nevihta s točo in dežjem, da že davno ljudje take ne pomnijo. Vendar menda ni škode na polji, ki dobro letino obeta.

Iz Gorice 4. junija. F. V. — Že močno zaželjeni poslednji dež je polju, posebno senožetim zlo ustregel. Ohladil je pa tudi zrak toliko, da je hlad berž ko ne škodoval svilodom, ki so v tretje spavali. Tudi je toča v Berdah, na sv. Gori in prek Čavnja manj ali več potolkla, ter je mladju zlo škodovala. Z velikim delom pri mostu čez Sočo smo pri kraji, ker ravno doveršujejo (sklepajo) tri zadnje oboke. Od Kormina do Ločnika so že šine položili, in kmali bomo Goričani slišali železnega konja perhati. Sredi julija bo tudi most čez Taljamento dodelan, ter cela železnica od Verone do Soče je končana, mesca septembra pa do Nabrežine doveršena. Z delom na tukajšnem kolodvoru so nekoliko prenehali, ker jim natanjčnih razmer za poslopja postaje I. reda pomanjkuje. Nadjamo se, da se bo železnica napravila tudi prek Soče na Koroško. — Že veliko se je govorilo o napravi tukajšne višje realke. Gotovo je zdaj, da je že matica za njo ustanovljena, in da tukajšna soseska daruje v ta namen lepo hišo, 4000 gold. za njeno popravo in 2000 gold. za učne pripomočke. Nadjati se je, da bo ta šola deželnim potrebam primerno osnovana, ker se že zdaj kakih 10 let v 3. razredu nižje realke, zraven zapovedanih naukov tudi kmetijstvo razlaga. Tega nauka se udeležujejo tudi šolski pripravniki. Z Bogom!

Iz Buj v Istri 7. jun. V. F. — Upati je, da bodo tukajšni svilorejci tudi letos velik dobiček imeli s svilopreljkami, ker, kolikor se do zdaj vé, gré vse prav dobro. Akoravno je bil od začetka maja in je tudi še zdaj kakšen dan zeló neugoden za sviloprejke, vendar ljudje še ne tožijo, da bi jim šle pod zlo. Po čim da bodo letos kokoni, se zdaj še ne more povedati, ker je navada, da še le 19. dan junija, to je, na praznik sv. Nazarija, se jim v Kopru (Capo d'Istria) cena določi. *) Seme isterskih (pa tudi krajnskih in štajarskih) červičev se najbolje ponaša tukaj in tudi na Laškem; kitajsko in indiško seme, za ktero so tisuč in tisuč goldinarjev potrosili, so pa večidel povsod zavergli. Kitajske in indiške sviloprejke so berž po izvaljenji začele hirati; zatorej so jim, kjer so jih imeli, na vso moč stregli; nosili so jih iz izbe v izbo na gorko, peči so jim kurili, al vse ni nič pomagalo. Naše sviloprejke so pa tako udomačene kakor tukajšni ljudje; preterpijo vsako vreme, in se povsod dobro ponašajo; zato so tudi letos že Lahi tukaj in kakor smo slišali tudi v Ljubljani in okoli Celja, da bodo galeto za seme kupovali. Povsod naj se tedaj gleda, da se dobra in lepa galeta za seme odbere; potem je upati, da se bo najpred bolezen odpravila. — Letina pri nas dozdaj še precej dobro kaže, ako Bog polje, tersje in oljko obvaruje kakošne uíme; al bati se je, da ne bi tudi letos toča in suša škode ne napravila, zoper ktero že v mnogih krajih tožijo.

Iz Kranja 9. junija. J. V. — Marsikaj Vam imam danes povedati. Pondeljek teden so zasledili tukaj ponarejene bankovce po 100 gold. Prišel je namreč neki človek iz Mengša, po domače D.... imenovan, v gostivnico k Jurju „v kotu“, ter prosi gospodarja, naj mu menja bankovec za 100 gold. Ko mu ga menja, pride kmali z drugim in prosi, naj mu še za tega majhnih bankovcov dá. K sreči pride gospodinja zraven, kteri se

*) Lepo prosimo nam to berž na znanje dati. Vred.

to čudno zdí, da ima neznani človek toliko bankovcov po 100 gold. V tem, ko mu rečejo, da so poslali bankovec drugam menjati, ga nesejo k gosposki na ogled, ki ga berž za ponarejenega spozná in lastnika zapre. Izperva ni hotel nič razodeti, kako in kaj; potem je vendar toliko povedal, da še berž tisto noč so se peljali na D. dom v Mengeš, pa niso nič našli. Dolgo je terpelo, preden je D. obstal, da ima bankovce od Anton Kušlana iz Cerknice, ravno tistega mladega malarja in podobarja, ki je bil že dvakrat v preiskavi zavoljo ponarejenih bankovcov. Zdaj ga imajo vtretjič; preteklo nedeljo so ga zaperli. Bankovci so tako dobro s peresom pisani in tudi papir s tako imenovanimi „vodnimi znamnji“ je tako ponarejen, da tergovci, ki so že dosti bankovcov po 100 gold. v rokah imeli, ponarejenega niso koj na pervi pogled spoznali. 4 take bankovce, ki jih je naša c. kr. kranjska gosposka dosihmal v roke dobila, je berž na Dunaj banki poslala. Pravijo, da je ponarejavec k ljudem kakor v „štiro“ hodil in jim za 20 gld. narejal bankovce po 100 gold. Kaj je v tem resničnega in koliko takih ponarejenih bankovcov je že izdanih, bo daljna sodniška preiskava razodela. — V kratkem ste se primerile „na gašteji“ dve nesreči. 31. dan p. m. je mlad in premožen kmet težak voz z dvema konjema peljal iz Kranja „na gaštej“ in namesto da bi bil po stermem klancu svojima konjičema privošil priprego, ju je neusmiljeno pretepal, dokler uboga živina ni pritirala voza na verh gašteja. Ondi je na štangi nekaj popravljal, in v tem, ko se zadej za konjima pripoguje, udari en konj, še vès plašen po poprejšnem pretepanji, z zadnjo nogo in ga zadene na glavo tako, da je pri tej priči mertev obležal. Tako se je splačalo terpinčenje žival berž na mestu! — Na sv. Rešnjega telesa dan se je skor na ravno tem mestu zgodila po neprevidnosti druga velika nesreča. Tukajšni kanonirji, ki so z dvema kanonama streljali kranjski procesiji na čast „pri treh križih“, so potem, ko so odstrelili, kanone sami — brez konj — peljali nazaj po gašteji v mesto. Silna teža druge kanone po stermem klancu premaga moč kanonirjev; dva padeta pod kolesi: enemu stareté glavo in vrat, da je bil mahoma mertev; druzemu greste čez noge pa le tako, da je upanje, da se bo popolnoma ozdravil. Nesrečnega, ki je tako žalostno smert storil, smo z veliko slovesnostjo pokopali.

Iz Ljubljane. Naša hranilnica (šparkasa) je v pondeljek po živem pričkanji že spet nekaj druzega sklenila, namreč to: Na nje sedanjo hišo naj se dozida le eno nadstropje in vse drugo naj ostane kakor je; ta hiša se ima potem, ko si bo hranilnica za svoje stanovanje novo hišo zidala, v najem (štant) dati; vodstvo naj berž izvoli odbor, ki ima za to dozidanje potrebne reči oskerbeti. To je bil pervi sklep. Drugi sklep, opiraje se na to, da ima hranilnica blizo 200.000 gold. pripravnega kapitala, ki se dá nji in ljubljanskemu mestu v prid oberniti, ktero novih stanovanj tako živo potrebuje, pa je bil, da so bili gospodje Debevc, Heinricher, Souvan, Terpinc in Zavašnik izvoljeni, kteri naj nemudoma poišejo mesto, ki bi bilo pripravno, da si hranilnica zida novo pohištvo za svoje potrebe, pa tudi za gostovanje druzih ljudí; ta odbor naj naznani po tem, kar je zvedil, celemu zboru hranilnice, da ta sklene, kako in kaj; prihodnjo spomlad se mora začeti novo zidanje. Od omenjenih pet gospodov smemo pričakovati, da se bojo svoje naloge krepko poprijeli, — al jim bo pa veliki zbor poterdil, kar bojo nasvetovali, je po dosedanjih sklepih, ki so še vsi po Ljubljanici splavili, drugo veliko vprašanje. Dokler ne položimo roke na podzidje novega poslopja, naj nam ne zamerijo gospodje hranilnice, da ostanemo — neverni Tomaži.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. V drugi seji deržavnega svetovavstva je gosp. nadvojvoda-predsednik zboru najpoprej na znanje dal, da kakor sta ogerska svetovavca grofa Appony-i in Andrassy v pervi seji za svojo stran govorila, želí še več drugih svetovavcov iz drugih dežel govoriti za svojo. Al ker bi utegnilo to dolgo terpeti in morebiti tudi razdražiti slogo in bratinstvo različnih narodov cesarstva, je prosil predsednik gospode, naj opusté to, — kar se je tudi zgodilo; le samo to je želel škof diakovarski, gospod Strossmajer, naj se saj njegovo ime in imena vseh tistih njegovih tovaršev, ki so besedo poprijeti hotli, zapišejo v protokol, da jih dežela zvé. — Potem so bili zboru na natisnjenih listih stroški v prevdarek izročeni, ki so določeni za prihodnje leto 1861 za cesarjevo hišo, cesarjevo pisarnico, deržavno svetovavstvo, ministerski zbor, ministerstvo notranjih oprav in za ministerstvo pravice. Po opravilnem redu bi se mogel vsak oddelek teh stroškov posebnemu odboru, ki šteje 7 odbornikov, poprej v pretres izročiti; al grof Clam-Martiniz se je po tem vzdignil in v dolgem govoru dokazal, da najbolje kaže, ako se izvoli za to opravilo odbor z 21 odborniki, ki naj prevzame to pretresovanje in po svoji volji razdelí to delo med manjši odbore. Zoper ta predlog so govorili baron Gehringer, grof Hartig in še nekteri drugi; za Clamov predlog pa knez Salm, žl. Mailáth, grof Andrassy, grof Nostic, grof Auersperg in še nekteri drugi. Sklep je obveljal po Clamovem predlogu; izvoljeni so bili po večini glasov: vitez Krajnski, baron Reyer, grof Auersperg, dohtar Hein, žl. Majer, knez Colloredo-Mansfeld, baron Sokčević, dr. Strasser, škof Strossmajer, grof Andrassy, vitez Vraničani, grof Merkandin, grof Apponyi, grof Clam-Martinic, grof St. Julien, fabrikant Schöller, baron Salvotti, grof Szecsen, žl. Mailath, knez Auersperg in žl. Mocsonyi, — vsak pervih pet gospodov je imel čez 50 glasov za se; poslednji štirji po 24 do 26, grofa Clam in Apponyi po 30 glasov. Iz tega se more posneti razverstenje deržavnih svetovavcov. — Dobro je opomnil žl. Mailáth, da deržavni zbor v pretresovanji deržavnih stroškov in dohodkov ne sme samo golih številk pred očmí imeti, ampak tudi v prevdarek vzeti duševne okoljšine, ki zadevajo celo deržavno življenje in tedaj tudi deržavno gospodarstvo. „Če je res — je rekel — da nobena vlada ni dražja kakor tista, ki vladuje nezadovoljne ljudstva, mora tudi res biti, da tista vlada je najcenejša, ki šteje največ zadovoljnih ljudí“. Stroški, kakor jih je ministerstvo za leto 1861 prerajtalo in so deržavnemu zboru sedaj v pretres dani, znašajo za cesarja in njegovo rodovino 5 milijonov in 962.909 gold., tedaj 113.400 gold. manj kakor letos, — za cesarjevo pisarnico 72.900 gold., — za ministerski zbor 16.900 gold.; — ministerstvo notranjih oprav bo po tem prevdarku za svoje uradnike in druge potrebe potrebovalo 39 milij. in 807.800 gold.; tudi žandarji so v teh stroških zapopadeni, pri kterih se ima 3 milijone in pol prihraniti; sploh je stroškov tega ministerstva za prihodnje leto za 5 milij. in 290.600 gold. manj; — za ministerstvo pravice in njegove uradnike je določenih 14 milijonov in 465.700 gold., tedaj za 1 milijon in 42.300 gold. manj kakor letos; — stroški za deržavno svetovavstvo so cenjeni na 289.600 gold. Vseh drugih stroškov za ministerstvo dnarstva, nauka, za vojaštvo itd. deržavni zbor še ni dobil v prevdarek, ker ministerstvo še ni vsega dodelalo. — V četerti seji je bila deržavnemu zboru osnova nove postave za gruntne bukve v prevdarek izročena. Ogerski svetovavec grof Barkoczy je rekel, naj se popred preiše: ali se res za to postavo tako mudí, da ima že zdaj na versto priti; po nasvetu kneza Salma je bil odbor izvoljen, ki naj to reč popred prevdari; ravno tako se je zgodilo pri osnovi nove

postave za poravnavo dolgov, kadar kdo na kant pride. Tako so sedaj 3 odbori izvoljeni, ki posamno izdelujejo svoje naloge, in še le potem, ko bojo svoje dela dokončali, jih bojo prinesli občnemu zboru v prevdarek in sklep.

— Cesarski ukaz od 4. t. m. zapoveduje razpuščenje 6 kresijnih gosposk na Marskem in pa deželnega poglavarstva v Opavi.

— Ministerstvo notranjih oprav je 26. p. m. dovolilo, da tudi v Šlezii se od 1. dné prihodnjega mesca ne bo več tarifa za meso postavljala kakor je dozdaj navada bila; po celi deželi je mesarjem samim prepušeno, ceno mesa določevati.

Štajarsko. V Gradcu se je ustanovil odbor, ki nabira doneske za spominek rajnega nadvojvoda Joana. S živo besedo vabi vse Štajarce in vse druge narode naših cesarstva, kterim je dobro znano, kaj je blagi gospod bil, naj se z velikimi ali majhnimi doneski udeležijo te slavne naprave. Darovi naj se pošiljajo v pisarnico graškega časnika (Comptoir der Grazer Zeitg. Nr. 150) v Gradec.

Iz Ternave 8. junija. Spet se bojijo naši gospodarji kobilic, kterih je lansko poletje sila veliko v naše kraje priletelo, in nam veliko koruze pokončalo. Zalegla je ta požrešna žival veliko jajčič, ki se ravno sedaj izlegajo; toliko več pa se jih bojimo, ker polje že tako le pičlo letino obeta.

Iz Krakova. Galiciškim deržavnim svetovavcom so iz Krakova poslali sledeče pismo: „Po živem našem prepričanji vse druge vladarstvene prenaredbe ne bojo teknile tako dolgo, dokler se nam novo življenje ne dá z bistvom narodnosti, ki nam jo je Bog dodelil. Narodnost je mozeg življenja, svetinja vsakega ljudstva. V tem prepričanji se nadjamo, da Vi, častiti gospodje, ne bote prezerli nobene priložnosti, da se nam povernejo spet tiste pravice, ki nam jih dosihmal gosposke jemljejo; zlasti se potegnite za to: da naš poljski jezik bode v vseh šolah naše dežele učni jezik, brez kterega ni mogoče ohraniti jezika naših očetov, pa tudi ne, prave omike razširjati po deželi; — da v naši deželi vse gosposke svoje sodniške in oskerbovavne opravila v deželnem jeziku opravljajo; — da vsi ukazi, ki jih vlada v teh zadevah oklicuje, se oklicujejo v domačem jeziku, kar se sedaj ne godí; — v vseh zborih, ki jih bojo imele prihodnje občine (srenje) in deželni zbori, naj bo pripušen le domači jezik; — da se naše prizadevanje, pospešiti narodno omiko in slovstvo, ne overa in kakor znamenje prekucijnih namer ne natolcuje, ampak da ga vlada tudi v svojo skerb vzame in podpira. — To je, kar Vam v imenu celega naroda sporočujemo, — v vse druge potrebe kakor tudi v žalostni stan našega materialnega življenja se ne spušamo“.

Laško. Palermo je v rokah Garibaldovih. Ko je neapolitanski general Lanca vidil, da nič ne opravi zoper Garibaldi-ta, ker so vsi mestnjani in celó ženske ž njim potegnile, se je podal k kralju v Neapolj in mu povedal, kako stojí njegova reč; kralj je potem generalu oblast dal, da se proti pogodbami udá (kapitulira). 30. maja sta se snidla Garibaldi (v uniformi generala sardinskega) in Lanca na barki angležki in podpisala začasni prenehek boja, zraven pa osnovala pogodbe za kapitulacijo. „Perseveranza“ zagotovlja, da se je neapelitanski kralj popolnoma tistim pogodbam udal, kakor jih je Garibaldi določil; general Letizia je ž njim kapitulacijo podpisal. 7. dan t. m. je začela neapolitanska armada zapušati Palermo. Ali gré na Neapolitansko, ali se bo zbrala v Mesini v Sicilii, se še prav ne vé; Garibaldi nek hoče, da neapolitanska armada popolnoma zapustí Sicilijo. Kaj misli Garibaldi dalje početi, še ni znano; verjetno pa je, da bo še dalje segel. Novi vladni časnik v Palermi je že oklical začasno vlado in mnogo ukazov, s kterimi Garibaldi ustanovljuje novo vojaštvo in civilno gospodarstvo v poglavnem siciljskem mestu. Vidi se iz vsega, da vihar na Laškem še dolgo ne bo potihnil.

Iz Rima 2. junija. Spet je policija zasledila puntarsko družbo „comitato italiano“; zato so včeraj in predvčeranjim zaperli veliko ljudí. Sploh pa Rimci zlo mermrajo, da se jim prikrivajo prigodbe v Sicilii in da časniki smejo le neapolitanske telegrame naznanjati.

Francozko. Iz Pariza 9. jun. Sliši se, da drugi oddelek toulonskega brodovja se je podal v Sicilijo.

Turčija. Iz Carigrada 31. maja. Küprüsli paša je spet veliki vezir, ktero službo je pa pošteni mož le proti temu prevzel, da sme gospodariti po svoji volji, in da ga sultan ne sme odstaviti pred, dokler ne upelje na Turškem vseh prenaredb, ki jih je sultan obljubil unanjim vladam.

Kursi na Dunaji

12. junija 1860. **v novem denarji.**

Deržavni zajemi ali posojila.		Druge obligacije z lotrijami.	
5% obligacije od leta 1859 v novem dnar. po 100 g. g.	65.—	Kreditni lozi po g. 100 . g.	105.60
5% nar. posojilo od l. 1854 „	79.70	4½% Teržaški lozi po 100 „	121.—
5% metalike . . . . „	69.80	5% Donavsko-parabrodski po g. 100 . . . „	103.—
4½% „ . . . . „	61.40	Knez Esterhazy. po g. 40 „	86.—
4% „ . . . . „	55.—	Knez Salmovi po g. 40 „	40.—
3% „ . . . . „	40.50	Knez Palfyovi po g. 40 „	37.50
2½% „ . . . . „	34.50	Knez Claryovi po g. 40 „	36.75
1% „ . . . . „	13.50	Knez St. Genoisovi po g. 40 „	38.—
Obligacije zemlišn. odkupa. (po 100 gold.)		Knez Windischgräz. po g. 20 „	23.50
5% dolnjo - avstrijanske g.	92.50	Grof Waldsteinovi po g. 20 „	27.50
5% ogerske. . . . . „	73.25	Grof Keglevičevi po g. 10 „	14.50
5% horvaške in slavonske „	71.50	Budimski . . po g. 40 „	38.25
5% krajnske, štajarske, koroške, istrijanske . „	89.—	**Denarji.**	
Deržavni zajemi z lotrijami		Cesarske krone . . . g.	18.10
Zajem od leta 1860 . . . „	95.65	Cesarski cekini . . . „	6.19
„ „ „ 1860 petink. „	95.80	Napoleondori (20 frankov) „	10.58
„ „ „ 1839 . . . „	125.—	Souvraindori . . . . „	18.30
„ „ „ 1839 petink. „	120.—	Ruski imperiali . . . „	10.78
4% narodni od leta 1854 „	99.—	Pruski Fridrikdori . . „	11.27
Dohodkine oblig. iz Komo „	15.50	Angleški souvraindori . „	13.25
		Louisdori (nemški) . . „	10.78
		Srebro (ažijo) . . „	30.60

Vabílo na naročbo „Novic“.

Tistim častitim prejemnikom „Novic“, ki so naročeni le do konca tega mesca, in jih želijo tudi vprihodnje dobivati, podamo današnjemu listu priloženi list, s kterim naj se oglasijo berž ko morejo še ta mesec, da se jim bojo „Novice“ brez prenehanja pošiljale. Tudi drugi, ki dosedaj še niso bili naročeni, naj storijo tako; zakaj žal bi nam bilo, ako bi prepoznih naročnikov ne môgli postreči z vsemi listi. — Deržali se bomo v vsem svojih dosedanjih pravil; „novičar“ si bo prizadeval tudi vprihodnje ob kratkem povedati vse, kar se doma in po celem svetu imenitnega godi — in tega je sedaj spet na cente.

Naročnina „Novic“ z dokladami vred je po pošti za pol leta 2 gold. in 10 kr. nov. dn., v tiskarnici prejemanih 1 gold. 80 kr., — za četert leta za une 1 gold. 5 kr., — za te pa 90 krajc.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.